

Kodėl Lietuvai ir Baltarusijai yra reikalinga tautinė partija?¹

Konstancija Skirmunt

1907 m. balandžio mėn.

Tam, kad apimti didelę ir stiprią nesuvienytą visumą arba sukurti pas mus visuomeninę ir politinę vienybę, kurios reikalingumą mato visi šviesesni mūsų visuomenės protai, reikia daugelyje mūsų istorinių šalies žemių teritorijų įsteigti savo tautines partijas.

1) Tautinė partija, visų pirma, yra reikalinga tam, kad suderinti ir suvienodinti tris nacionalinius patriotizmus. Mūsų žemė yra natūrali lietuvio, lenko ir baltarusio patriotizmo gimtinė ir plėtros laukas.

2) Tautinė partija yra mums reikalinga tam, kad pasiekti visus moralinius ir socialinius siekius, kuriais nacionalinės demokratijos² šūkiei, perimti iš Karalystės, šimtąjį kartą patvirtina, kad nacionalinės demokratijos nepakaks mūsų vienašališkumo ir nepriklausomybės įgyvendinimui.

3) Tautinė partija yra reikalinga tam, kad galėtumėme pritraukti į veiklą nepartinius, tačiau labai gerą valią turinčius vienetus, kurie nesuranda savo aiškaus tikslo.

4) Tautinė partija yra reikalinga kaip tikslinė organizacija vykti dideles užduotis, kurias suformavo visa mūsų praeitis. Šiuo metu šios užduotis dar nėra šlovinamos, tačiau jos yra reikalingos mūsų laimingai ateičiai.

Jeigu mūsų kraštas, nepaisant jo įvairiapusiškumo, yra pasirengęs egzistuoti savarankiškai, tai Lietuvoje ir Baltarusijoje turi būti įsteigtos tautinės partijos. Kyla klausimas - ar pasirengęs? Tai jau mūsų naujajai veiklai paliktas

¹ Išversta iš: Futurus [Skirmuntt, Konstancja] (1907). "Dla czego Stronnictwo Krajowe potrzebne jest Litwie i Białejrusi?", *Kartki polityczne ze spraw krajowych poruszonych w prasie wileńskiej 1905-7 r. Przedruki z "Kurjera Litewskiego" i "Vilniaus Žinios"*. Warszawa: Druk. i lit. Jana Cotty, Kapucyńska 7: 79-86.

² Nacionalinė demokratija (endekija) – nacionalinės krypties lenkų politinis judėjimas, kuris susiformavo XIX a. pab. Rusijos imperijos teritorijoje. Jo lyderis ir ideologas buvo Romanas Dmowski (1864-1939). Nuo 1897 m. egzistavo Nacionalinė demokratinė partija, kuri nuo 1905 m. pradėjo veikti legaliai ir kėlė sau užduotį parlamentiniais metodais kovoti už lenkų autonomiją. – *Mokslinio redaktorių pastaba*.

klausimas, į kurį mes iki šiol dar neatsakėme. Mūsų šalyje žmonės kažkada gyveno individualų gyvenimą, tačiau iki šiol juos jungia bendri prisiminimai. Jie jungia tris susijusius mūsų žemių vienetus į kažkokią moralinę visumą, kuri dabar miega mūsų visų visuomeninių santykių dugne. Tačiau, nepaisant įvairių išorinių ir vidinių kliūčių, mes nesąmoningai siekiame jos. Jeigu mes neįveiksime šių kliūčių, t. y. mūsų Lietuvos-Lenkijos-Baltarusijos vieningumo stabdžio, tai liksime sulaužyta visuomene.

Sulaužytoje visuomenėje gyvenimas yra negeras, o ypač tais atvejais, kai joje dar veikia dvi priešiškos ir išorinės jėgos, kurios nieko bendro neturi su morale.

Nuo senų laikų šios jėgos bando išskaidyti šalies tautiškumą, todėl, kad nesileistumėme būti jų veikiami, privalome įsteigti tautinę partiją. Ji yra pajėgi visus tris sveikus mūsų šalies patriotizmus sujungti į vieną brolišką sąjungą. Tokiu atveju mes drauge susiremsime su jėga, kuri kiekvienam iš mūsų atskirai yra pavojinga. Lietuvos ir Baltarusijos tautinės partijos, pagal savo idėją, jausmus ir reikšmę, nėra tas pats, kas „Lenkijos tautinė partija“, kaip vienuose arba kituose mūsų laikraščiuose yra nurodoma, tokiu būdu maišant dvi skirtingas sąvokas.

Tai yra skirtingos sąvokos.

Lenkijos tautinė partija, tik todėl, kad Lietuva ir Baltarusija iš esmės yra lenkiškos, yra laikoma nacionalizmo ir atsitraukimo nuo žmonių simboliu. Lietuvos ir Baltarusijos tautinės partijos bus atsitraukusios nuo gimtojoje Lietuvoje ir Baltarusijoje esančios bajorijos ir pagrindinis šių partijų tikslas bus šių šalių valstiečiai. Tai yra geras tautinės partijos šūkis, tačiau po vienu tautiniu šūkiu negali atsistoti visi krašto, kuriame gyvena įvairios tautybės, žmonės. Taip pat, jeigu nėra draugiško bendravimo bendrame broliškame name, tai ir tautinės partijos negalės sudaryti vienijančios politinės programos. Tokia partija ir nori būti šiais broliškais namais, kurių durys visada, o ne tik per šventes, yra atidarytos lietuviams, latviams, lenkams ir baltarusiams, nes čia įprastai vyrauja brolija, santarvė ir teisingumas.

Norint pasiekti šį tikslą, niekam nereikia išsižadėti savo asmeninio tautiškumo jausmo. Trijų tautų broliškumas visiems vietiniams Lietuvos ir Baltarusijos gyventojams yra duotas nuo jų gimimo. Tokiu būdu mus suformavo net ne amžiai, o tūkstančiai metų ir tai aiškiau matysis tada, kai mes pradėsime mažiau vengti istorijos.

Todėl mes, kurie yra iš apsišvietusiųjų sluoksnio, išpažįstantys trijų tautų broliškumo idėją ir jos išraišką - tautinę partiją, tam, kad pripažinti ir pajauti, kad lietuvių arba baltarusių tauta yra mūsų tauta, nereikia

išsižadėti nei per amžius mūsų sukurtos aukštos kultūros, nei perimtos lenkų kalbos. Taip pat, mes turime suprasti, jog šalia mūsų yra tautiečiai ir, kad mes patys iš šios tautos esame kilę. Didesnė mūsų krašto didesnės ar mažesnės bajorijos dalis yra kilusi iš vietinių lietuvių arba baltarusių, todėl jie priklauso tautai, o tauta jiems. Lietuvių ir rusėnų kalbos yra mūsų, o ne svetimos kalbos, nes jomis kažkada kalbėjo mūsų protėviai. Šiandien šia kalba tapo prieinama politiniame gyvenime ir žinoma tautai, todėl mes privalome tautą suprasti, ją užjausti ir dėl daugelio dalykų dribti kartu, o kartais ir vadovauti. Mes būtinai turime kalbą mokėti, žinoti, ja kalbėti ir rašyti. Tik tada mes būsimė ne svetimi, ne ateiviai ar priešai, o mūsų tautos auklėtojai. Šios tautos tarnavo mums ilgus amžius - mes juos gynėme. Šiandien mes šioms tautoms turime tarnauti su visa mūsų galvos ir rankos jėga, o ji, galbūt, tada supras, kad gindama mus, apgins ir savo ateitį.

Kažkas iš „realių“ politikų pasakys, kad tai yra idealai ir, man atrodo, kad tas kažkas bus ne iš dabartinės kadencijos. Taip, kadencijos praeina, pasikeičia reprezentacijos, formos, šūkių, tačiau idėjos ir idealai, kaip kažkas gilesnio ir tvirtesnio, išlieka ir šviečia mums iš aukštai. Idealas yra būtinas ir politikai be jo diena po dienos tampa kintamąja programa. Kuo aukštesnis ir tvirtesnis idealas, tuo geresnį vaidmenį atlieka politika. Krikščioniškas gyvenimas pats savaime yra aukščiausias idealas, tačiau netgi jis sugeba duoti tikrąją laimę pasauliui.

Todėl nebijokime idėjos ir idealo, nepraraskime tikėjimo, kad juos turi ir mūsų šalis bei bendra ateitis, nors šiuo metu priešiškas rūkas ir užtemdė šios giminytės žvaigždės šviesą.

Lietuvos ir Baltarusijos tautinių partijų šūkis turi būti trijų tautų sąjunga, paremta moraliniu ir politiniu ryšiu. Partijos pagrindus turi sudaryti mūsų valstietija, kurios tarpe ši mintis ir kilo. Iš pradžių ši mintis kilo plačiuose pagrinduose, kai prie pirmųjų darbininkų būrių ir tarp mūsų bajorijos gretų buvo kviečiami prisijungti gerbiami ir vertinami žmonės, kurie atvirai nešioja lietuvių arba baltarusio vardą. Taip vyko tautų plėtra bendroje žemėje ir, tiesą sakant, tautų sąjunga yra gyva jungtis tarp valstiečių luomo - jie netgi turi pasitikėjimą iš dabartinių tautos vadovų. Taip pat, į šią sąjungą reikia pakviesti šviesiąją dvasininkiją ir aukštesniąją mūsų miestų inteligentiją.

Jeigu idėjos yra plačios visuomenės poreikių išraiška ir jau atėjo tinkamas laikas jų įgyvendinimui, tai leidžiu sau pakartoti, kad idėjas pagimdyti ir plėtoti galima įvairiais būdais. Tada, iš pirmo žvilgsnio ir tinkamuose susibūrimuose, gali vyrėti inercija arba iniciatyvų nebuvimas. Tačiau, idėjų gimimas vyksta individualių pastangų dėka, pradedant nuo nedidelių

protrūkių ir palaipsniui apimant vis platesnes sferas. Ar mūsų visuomenė parodys šias kūrybines galias? Tikėkime!

Tautinės partijos rėmėjai - šviesūs žmonės, kurie myli tradicijas, šalies piliečiai ir pilietės, galintys nedelsiant pradėti darbus mūsų krašto idėjos arba broliškumo dvasioje, keliantys sau bent jau tokius praktinių užduočių tautos atžvilgiu eskizus, kas iš esmės šalyje ir vyksta.

Ekonomika. Žemės ūkio judėjimai. Žemės ūkio sandėliai, skirti valstiečiams. Maisto sandėliai bendrovėms ir valstiečiams. Konsolidacija.³ Žemės ūkio fondas instruktoriams. Grynujų pinigų avanso arba taupymo kredito įstaigos. Susijusių oficialiųjų valstiečių, mažųjų nuomininkų, smulkiųjų savininkų ir valstiečių klasių rėmimas ir išankstinis šių grupių poreikių išnagrinėjimas.

Švietimas. Pradinių mokyklų reikšmė nacionalinėms kalboms. Mokykliniai vadovėliai, jų leidyba tautinėmis kalbomis ir lotyniškomis raidėmis, o tam tikros vadovėlių dalies leidyba ir „graždanka“. Mažos skaityklos. Gerų knygų platinimas. Žiemos skaitymai miestuose darbininkams ir amatininkams. Mokyklų fondai, kuriuos iš dalies remia besimokantieji. Sistemingas mokymas gabių ir tautos mokytojais norinčių tapti žmonių.

Politika. Trijų istoriškai susijusių šalies tautų pilietinių teisių gynimas visur ir visada. Savitarpio paramos vystymas. Pastangos atskirti valstiečius nuo reguliarių išorinių įtakų. Žemvaldžių sluoksnio moralinės sąjungos su valstiečiais išlaikymas. Jeigu bus prieinama - darbas pagal nacionalinę idėją visuose savivaldybių skyriuose ir formose.

Religija. Mūsų dvasininkijos darbų, susijusių su bažnyčių atgavimu, parapijų atnaujinimu, skatinimas siekiant užpildyti laisvas vyskupijas, atkurti vienuolynus, o ypač užsiimančius mokymu, ir t.t.

Ten, kur prie šių darbų atsistos apsišvietę mūsų visuomenės sluoksnis, jis privalės atsižvelgti į vietines sąlygas ir visur žmones auklėti pagal jų tipą, paliekant jiems visiškai laisvą valią priimti aukštesnes kultūros formas arba sukurti savo. Tik tada jie įgaus ne tik pasitikėjimą iš vietinių žmonių, bet ir artimesnį suartėjimą bei susitarimą, kuriuos galės išlaikyti. Taip pat, esant palankioms sąlygoms, sugebės sustabdyti šiandien netgi labai pavojingų išorinių ir priešišku jėgų veikimą.

Bajorija, dvasininkija, inteligentija tai yra šalies visuomenės gėlės ir sėklos. Tegu ši visuomenės dalis veda žmones tiesiant naujus kelius ir tegu didieji Vakarų krikščioniškos civilizacijos laimėjimai, kurių šalis laukė tiek metų, įsilieja į jaunas mūsų tautų kultūras.

³ Konsolidacija – išsibarstymo panaikinimas, susmulkintų vieno savininko žemės plotų sustaminimas į vieną bendrą vienetą. – *Mokslinio redaktorių pastaba.*